

Možnost – co je „možné“

Když chceme uvažovat o tom, co to přesně znamená, že je něco „možné“, tj. když dnes chceme znovu a možná jinak promyslet to, čím se zabýval třeba Aristotelés (např. v deváté knize Metafyziky a jinde), musíme se pokusit vyjít jakoby odjinud a trochu jinak, než jak nám to předává tradice (resp. než nám to předávají i jiné než ta aristotelská). V tom spočívá ta hlavní nesnáz, nutně provázející každý pokus o odmítání a překonávání „staré metafyziky“. Někdy bude třeba vyjít od dnešního porozumění událostnému dění, které se silně liší od porozumění antického (ale i středověkého a novověkého a až donedávna i současného), ale jindy můžeme vyjít od příkladů tradičně udávaných, ale odlišně dnes interpretovaných.

Tak kupříkladu Aristotelés uvádí jako příklad možnost sedět (nebo stát apod.) a poukazuje jednak na to, že tu je třeba někoho, kdo může (umí, dokáže) sedět, dále něčeho, na čem se dá (může) sedět, a posléze také, zda je vůbec nějaké sezení možné. Vychází zřetelně z jazykového úzu, ale vyvozuje důsledky pojmové. Právě proto lze mít oprávněně za to, že tzv. Pojem „možnosti“ je vadný, že to je „pa-pojem“, „pseudo-pojem“. Chyba ovšem není původně v pojmu „možnosti“ samém, ale v nevyjasněnosti pojmu „jsoucnosti“ (budeme odlišovat od „bytí“), neboť problémy nastávají vlastně teprve v rozhodování, kdy je nějaká možnost skutečná (tj. jsoucí), zatímco jindy a jiná možnost je neskutečná (nejsoucí), čili že to je nemožnost.

Předně musíme každou úvahu o nějaké určité „možnosti“ situovat, tj. musíme nějak charakterizovat okolnosti, za kterých je možno uvažovat, zda je nějaká možnost skutečná nebo neskutečná. „Možnosti“ nejsou a nemohou být nezávislé na tom, co už bylo uskutečněno dříve, a proto také každé nové uskutečnění otevírá nové „možnosti“, které dosud „neexistovaly“, tj. nepřipadaly jakožto možnosti vůbec v úvahu (a proto nepřicházelo v úvahu ani jejich uskutečňování – zkrátka to nebyly žádné „skutečné možnosti“. Odtud také závěr primární důležitosti: svět možností není bez pohybu, ale stále se mění, možnosti přibývají i ubývají, jsou blíže možnému uskutečnění, anebo se od eventuelního uskutečnění stále vzdalují.

(Písek, 160403-2.)